

*Kiparka s Princesso Sissi, poslikana žgana glina,
46 cm × 26 cm × 25 cm, 2008*

IZDAL: Premogovnik Velenje, zanj dr. Milan Medved
RAZSTAVNI PROSTOR: Muzej premogovništva Slovenije, Partizanska 78
DATUM: 7. 2. 2013 - 15. 3. 2013
ORGANIZACIJA: Stojan Špegel
POSTAVITEV RAZSTAVE: Stojan Špegel, Katjuša Rojac
IDEJNA ZASNOVA ZLOŽENKE: Stojan Špegel
FOTOGRAFIJE: Dušan Jež
OBLIKOVANJE: Ivo Hans Avberšek
TISK: STUDIO HTZ

KATJUŠA ROJAC

Rodila se je leta 1954 v Kopru. Diplomirala je na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, pri profesorju Francetu Vregu in profesorju Slavku Splichalu. Z glino se je sicer srečala že v otroštvu, v svet pravega oblikovanja v tem materialu, ki ostaja njen priljubljeni in edini, v katerem ustvarja svoje plastike, je vstopila konec devetdesetih. Tedaj ji je prišla naproti njena učiteljica, gospa Maja Remic, keramičarka, kiparka in pedagoginja, sprejela jo je v svojo šolo oblikovanja v glini in v njej odkrila smisel za izražanje v tem materialu. Leta 2000 se je vključila v Kiparski atelje akademskega kiparja Boštjana Novaka in nadaljevala študij kiparstva.

V slike Amedea Modiglianija je avtorica cikla Modiglianke zagledana že od rane mladosti in hrepenenje po delih tega velikega strastnega slikarja ji je narekovalo pot prehoda iz slike v kip, ki ji pomeni bližino in intimen stik z njegovimi umetninami. V zadnjem obdobju upodablja kot Modiglianke tudi sebe ter dekleta in gospe iz našega vsakdana.

Samostojne razstave: 2004 – Ujeti svetovi, Galerija Loterije Slovenije, Ljubljana; 2005 – Modiglianke, Galerija Alga, Izola; 2007 – Modiglianke – Kiparsko oživljanje slikarskih partitur, Galerija 22, Ljubljana; 2008 – Modiglianke in dama s psičkom, Galerija Instituta Jožef Stefan, Ljubljana; 2012 – Katjuša Rojac in njene Modiglianke, Galerija Krka, Novo mesto. Ob deseti obletnici njenega ustvarjanja je izšel bogat dvojezični katalog, čigar besedila Milčka Komelja, Darka Slavca in Tatjane Pregl Kobe je v angleški jezik prevedel Sunčan Stone. Od leta 2004 je sodelovala tudi na devetih skupinskih razstavah.

Od leta 1996 vodi Galerijo Loterije Slovenije v Ljubljani. Živi in ustvarja v Škofljici pri Ljubljani.

Naslov:

Katjuša Rojac Ulica bratov Zakrajšek 7, 1291 Škofljica, Slovenija,
Telefon: + 386 (0)31 326 326 Spletna galerija: www.fonzak.com
E-pošta: katjusa.rojac@loterija.si

Kipi na naslovnici od leve proti desni:

Ženska (Madam C. D.), poslikana žgana glina, 48 cm × 20 cm × 12 cm, 2006

Jeanne Hébuterne, poslikana žgana glina, 51 cm × 24 cm × 17 cm, 2008

Gospa z modrimi očmi, poslikana žgana glina, 53 cm × 22 cm × 19 cm, 2006

RAZSTAVIŠČE BARBARA MUZEJ PREMOGOVIŠTVA SLOVENIJE

7. 2. 2013 - 15. 3. 2013

ROJAC KATJUŠA

OD BOGINJE
DO AKTA Z OGRILICO

Jeanne Hébuterne v srajčki, poslikana žgana glina, 54 cm × 44 cm × 21 cm, 2012

Modiglianke kot kiparsko oživiljeni posnetki slik in portreti sodobnih žensk

Iz strahu in strahospoštovanja do pojavov žive narave so v tisočih let nastajala nepredstavljivo mogočna božanska bitja. Še preden je mitski pogled o velikem ženskem principu dobil ime in podobo, so nastajale boginje iz slonove kosti, gline in iz kamna. Najstarejša kiparska dela prikazujejo Veliko Mati, ki je v prazgodovinskih religijah uživala kultno spoštovanje. Skrivnostna sprememba v ženski naravi od krhko-deviških do plodno-materinskih del se kaže že na nekaterih figurah iz paleolita. Trebuh, prsi, bedra se na Veneri iz Leipziga spreminjajo v ornament plodnosti. Obline postajajo simboli rodovitnosti in življenja. Še pred krščanstvom je ženska kot mati upodabljana kot devica, ki je zanosila tako, da je seme dobila preko nadnaravnih sil. V likovnih upodobitvah njeno rojevanje pomeni več, je sočasno rojevanje duše in svetlobe. Najbrž ni naključje, da je tudi Katjušo Rojac že v začetku ustvarjanja ta tema pritegnila (*Materinstvo*, 2005). V tem kontekstu se tudi – še ob eni izmed njenih zgodnjih skulptur (*Boginja, ki žre grehe ljudi*, 2004) – sama od sebe ponuja primerjava s skulpturami mater iz plemena Baula iz afriške Slonokoščene obale, ki predstavljajo vešče, do abstrakcije izrezane likovne simbole življenjskega zdravja in moči. Vzvišena kot Afroditja je skrivnostna lepota grško-iberskega doprsnega kipa Dame iz Elche iz 5/4. stoletja pred našim štetjem (Španija). Če bi ji odstranili bogat vzhodnjaški nakit, ki ga ima okoli glave, vratu in prsi, bi pred nami ostal klasičen, za portret idealen obraz. V tihi zamaknenosti, ki veje iz njenih ljubkih oči pod lepo oblikovanim licem, zamaknjeno gleda v daljavo. Popolna je kot Nefretete, Ehnatonova soproga, kot Leonardova Mona Lisa ali vsi razpotegnjeni El Greckovi ženski portreti. Golo žensko telo je sprva izzvalo tudi Rojčevo, da je nastalo kar nekaj študij (*Sedeča*, 2004) in srednje velikih plastik (*Skrivnost*, 2004), ki s kiparkinim samosvojim odnosom do ženskih likov že kažejo na njeno nadaljnjo umetniško

Ciganka z otrokom, poslikana žgana glina, 43 cm × 25 cm × 22 cm, 2004

usmeritev. Renesansa – s prekrasno Botticellijevo Pomladjo – je s pričetkom prikazovanja ženske figure v sintezi duha in telesa pogosto z motiviko treh ženskih aktov že napoved današnjega videnja umetnosti. Približno trideset let, preden je beneški slikar Paolo Veronese poslikal ogromno platno, je leta 1531 nemški slikar in grafik Lucas Cranach st. končal takrat priljubljen motiv treh gracij, ki ga je nato večkrat ponovil. Pri slikanju teh so se slikarji poi-gravali z različnimi postavitvami treh ženskih aktov, vsako upodobili z druge strani in s tem kiparjem pokazali, da slikarstvo nič manj prepričljivo ne zajema realnosti. Katjuša Rojac se je v enem zgodnjih del – *Tri gracije*, 2004 – soočila prav s kiparsko realnostjo tega motiva. Greh in svetost spadajo v dobo manieristov, pozni barok se ukvarja z zaljubljenostjo in umetniško igro ljubezni, ne pa z njenimi mitskimi pomeni. Slikarji impresionisti so izkazovali ženski lepoti posebno življenje, Renoirjeve ženske se gibljejo s prvinsko ljubkostjo v plenersko nežni svetlobi, v svojih interjerih Pier Bonnar preoblikuje vsakodnevni odnos med spoloma v življenjsko občutje obilja in resnice. Henri Matisse slika skladne in spokojne podobe žensk, kot cvetje zapleteno vtkane v pisani svet njegovih kompozicij Erosa, svetlobe in oblike, celo Picasso (z Nosečo, zgodnjimi modrimi igralkami na žici in 15. študijami za Tri gracije) telesnosti v svojih delih nikoli ni opustil. Utrujena od lastne virtuoznosti se umetnost v 20. stoletju obrača k prazgodovinskim obdobjem, kjer išče znamenja in simbole za svoja videnja. V tem duhu so nastale vznemirjajoče muze Georga de Chirica, zgodovinski aerodinamični akt Salvadora Dalija, pobožno erotična podoba materinstva Marka Chagalla, žensko materinski kipi Henrija Moora, pa tudi gracilne iracionalno stvarne ženske figure Amadea Modiglianija. Modiglianijevi občuteno izpostavljeni dekliški akti, ustvarjeni pod vplivom afriške skulpture, so izpolnjeni z nezgrešljivo čutno poetičnostjo, prav liričnost njegove izpovedi pa je tako prevzela kiparko Katjušo Rojac, da jo je do kraja zasvojila

Maturantka Brina, poslikana žgana glina, 48 cm × 27 cm × 17 cm, 2006

(*Jeanne Hébuterne*, 2008). Modigliani, eden pionirjev evropske moderne umetnosti, je postal njen neizčrpen vir navdiha. Če že ne more imeti slik, v katere se je zaljubila, bo njegove ženske portrete ustvarila po njihovih podobah – zase, si je morda v začetku mislila. Slikar ali kipar – v danem primeru, seveda, kiparka – si, kot ljudje nasploh, rad postavlja za merilo ideal svojega ustvarjanja, fizično bitje (lahko tudi imaginarno), ki mu, ko podoba figure ustvarja, na vse načine skuša vdahnuti dušo. Naj bo to pogled na neznano mater z otrokom (*Ciganka z otrokom*, 2004), podobo umetnici znane ženske (*Madam C.D.*, 2006) ali enostavno ženske, katere oči so izzvale kiparko občutljivo umetniško naravo in njene vešče roke (*Gospa z modrimi očmi*, 2006). Ta izziv postavlja pred umetnika najhujšo zahtevo, zadnji dokaz za preizkušanje lastne ustvarjalne energije, s katero meri svoje moči in sposobnosti. A kiparkina osnovna ideja je prerasla v mnogo več. Njene skulpture žensk, ki niso več le v glini uresničeni 'posnetki' slik velikega italijanskega umetnika iz konca 19. stoletja, nastajajo tudi kot portreti sodobnih žensk, sorodnic (*Kiparkina sestra Rožana*, 2008), prijateljic (*Maruša Stupica*, 2012), znank in portretirank po naročilu (*Maturantka Brina*, 2006), ali pa jo k upodobitvi spodbudi kakšen dogodek ali razstava (po dunajski razstavi mehiške slikarke Frida Kahlo jo je kiparka enostavno morala upodobiti), k vsem pa spada tudi več njenih avtoportretov (*Kiparka s Princezo Sissi*, 2008). Mehke obline ženskega telesa, pa naj gre za razgaljeno dojko, obla ramena mlade rdečelaske ali za akt z ogrlico (*Akt z ogrlico*, 2012), ki je še posebno občuten in živ zaradi rdečice sramežljivosti na obrazu, so kiparkin priljubljen motiv prav zaradi pristne ženstvenosti. Že več kot dobro desetletje rada upodablja ženska telesa, ki jim poleg mehkih oblin vpeljuje tudi mehko dušo, in poleg oblosti tudi erotiko.

Tatjana Pregl Kobe